

λα έξισοϋνται πρὸς τὴν ἀτομικὴν γνῶσιν. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ὁ Σωκράτης ἐμμέσως καὶ χωρὶς κἄν νὰ φαίνεται, καταπολεμᾷ καὶ εἰς τὸν διάλογον τοῦτον, ἀρκούμενος νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἐνῶ μία κρίσις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀληθεστέρα μιᾶς ἄλλης δύναται ὁμως νὰ εἶναι καλυτέρα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἔχει καλύτερα ἀποτελέσματα.¹

Εἰς τὸν διάλογον τοῦτον, εἰς τὸν ὁποῖον θίγονται διάφορα θέματα παρουσιάζονται καὶ ἀντίστοιχοι ἐπὶ μέρους διδασκαλῖαι, γινόμεναι διὰ τῆς περιφήμου ἐπαγωγικῆς μεθόδου.

Οὕτω μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν γίνεται :

- 1) Ἐρευνα, λόγοι καὶ ἀντιλογίαι περὶ τοῦ διδακτοῦ τῆς ἀρετῆς.²
- 2) Ἀπόδειξις περὶ ταυτότητος τῶν μερῶν τῆς ἀρετῆς.³
- 3) Ἐρμηνεία καὶ ἀνάλυσις ποιήματος τοῦ Σιμωνίδου.⁴
- 4) Ἀπόδειξις ὅτι ἡ ἀνδρεία εἶναι ἐπιστήμη.⁵

Καὶ πάντα ταῦτα κατὰ τρόπον καθ' ὁλοκληρίαν παιδαγωγικόν, χρησιμοποιοῦντα τὰ πρακτικῶς γνωστὰ καὶ ἀπλᾶ διὰ νὰ προχωρήσῃ ἡσύχως καὶ φυσιολογικῶς καὶ ἀπλῶς εἰς ἀναπότρεπτα λογικὰ συμπεράσματα, μεταχειριζόμενος τὴν διαλεκτικὴν ὄχι διὰ πολυλογίαν⁶ ἢ διὰ νὰ ἀναμεισθῇ καρκίνους⁷ ἀλλὰ διὰ νὰ πείσῃ καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὡς ἀληθὲς τὸ τέως ἄγνωστον.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ διαλόγου ὁ Πλάτων εἰσάγει ἀνώνυμὸν τινα ἑταῖρον τοῦ Σωκράτους ἐρωτῶντα αὐτὸν ἐάν ἐπιστρέφῃ ἀπὸ τὸ κυνήγιον τοῦ ὠραίου Ἀλκιβιάδου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπαντᾷ ὅτι ἔρχεται ἀπὸ πολὺ ὠραιότερον κυνήγιον, συλλοβῶν ὠραιότατον θήραμα τὸν ἐξ Ἀβδήρων Πρωταγόραν, εἰς τὸν ὁποῖον, φιλοξενούμενον ὑπὸ τοῦ πλουσίου Καλλίου, ὠδήγησε τὸν νέον Ἴπποκράτην, ἐπιθυμοῦντα νὰ μάθῃ τὴν σοφιστικὴν ὡς μάθημα ἐλευθερίου ἀγωγῆς.⁸ Ἄξια ἰδιαιτέρας παιδαγωγικῆς μελέτης εἶναι αἱ ἐπ' εὐκαιρίᾳ δῆθεν δοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Σωκράτους συμβουλαὶ πρὸς τὸν ἀπερίσκεπτον νέον, ὅστις ἐλέγχεται διότι παραδίδει ἑαυτὸν εἰς σοφιστὴν, τοῦ ὁποῖου ἀγνοεῖ τὸ ποιὸν καὶ τὰς γνώσεις⁹

46. Ἀνδρεῖος εἶναι ὁ γνωρίζων τὴν φύσιν τῶν κινδύνων καὶ ἀντιμετωπίζων αὐτούς.

Ἄλλ' ἡμᾶς δὲν ἐνδιαφέρει ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ διαλόγου οὐδὲ τὰ πρόσωπα ὅσον αἱ ἰδέαι καὶ εἰδικώτερον τὸ περὶ ἀν-

¹) Roussel Ἱστορ. Δυτικῆς φιλοσοφίας. σελ. 171. London 1945.

²) Πλάτ. Πρωτ. 319 α - 328 d.

³) Αὐτόθι 329 c - 334.

⁴) > 338-347.

⁵) > 347-360.

⁶) Πλάτ. Πρωτ. 312 e.

⁷) Orogousq. graec. Veter. Serip. Τόμ. II σελὶς 387. Λειψία 1881.

⁸) Πλάτ. Πρωτ. 312 b.

⁹) Πλάτ. Πρωτ. 349 d.

δρείας κεφάλαιον. Ὡς γνωστόν εἰς ἕκαστον τῶν μικροτέρων διαλόγων ὁ Πλάτων κατὰ τὸ σύνηθες συνεζήτει ὡς ἐλέχθη καὶ μίαν εἰδικὴν ἀρετὴν, ἐνῶ συγχρόνως ὠδήγει τὴν συζήτησιν εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόβλημα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πραγματικῆς αὐτῆς φύσεως. Παραλλήλως εἰς αὐτοὺς διεφαίνεται ἡ ἀντίληψις τοῦ φιλοσόφου ὅτι ἡ ἀρετὴ ἐν γενεῖ θά ἡδύνατο νὰ ἔχη μέρη, τὰ ὁποῖα ἤδη εἰς τὸν διάλογον «Πρωταγόρας» ἐμφανῶς πλέον παρίστανται καὶ ἐξετάζονται ἐνῶ σοβαρῶς συζητεῖται «τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν κεχωρισμένων ἀρετῶν καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῆς ταύτης»¹ χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ ἀποτελῆ καὶ τὸ οὐσιώδες σημεῖον, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις, τοῦ διαλόγου. Διότι εἰς τὸν διάλογον τοῦτον, εἰς τὸν ὁποῖον κυρίως ἐξετάζεται τὸ ζήτημα ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὴ, αἱ γενόμεναι συζητήσεις περὶ τῶν ἐπιμέρους ἀρετῶν ὁμοιάζουν πρὸς βοθητικὰς γραμμάς πρὸς ἀπόδειξιν ἑνὸς θεωρήματος γεωμετρίας. Οὕτω ὁ Σωκράτης ἀποδεικνύει ὅτι ὅλαι αἱ ἐπιμέρους ἀρεταὶ εἶναι ἀλληλένδετοι καὶ κατὰ τὴν ποιότητα συγγενεῖς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μετὰ τὴν ἀρετὴν. Διότι ὁ κατέχων μίαν τῶν ἀρετῶν κατέχει ὁλόκληρον τὴν ἀρετὴν. Ἐκ τῶν γενομένων εἰς τὸν διάλογον τοῦτον συζητήσεων ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὅτι ἡ ἀρετὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε ἐπιμέρους ἃς εἴπωμεν ἀρετάς:² τῆς σοφίας, τῆς σωφροσύνης, τῆς δικαιοσύνης, ὁσιότητος καὶ ἀνδρείας, ἧτις εἶναι κατὰ τὸν Πρωταγόραν πολὺ διάφορος τῶν ἄλλων. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι μὲν εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν ἄδικοι, ἀσεβεῖς καὶ ἀκόλαστοι ἢ ἀμαθεῖς εἶναι ὅμως ἀνδρειότατοι. Ὁ Πρωταγόρας λέγων ταῦτα ἀγνοεῖ τὴν περίφημον Σωκρατικὴν ἄποψιν καθ' ἣν ἡ ἀρετὴ εἶναι γνῶσις καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ἀνδρεία. Τοῦτο δὲ εἶναι καὶ τὸ ἐπίμαχον σημεῖον, καθ' ὃ ἡ ἀνδρεία ὡς γνῶσις δύναται νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐνεργῆ καὶ νὰ ἀποτρέπῃ αὐτὸν ἀπὸ οἰονδήποτε κίνδυνον καὶ σφάλμα.

Διότι οἱ ἐπιστήμονες εἰς τὴν ἵππικὴν, τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν κολυμβητικὴν εἶναι θαρραλέωτεροι ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν ἄλλων, τῶν μὴ ἐπιστημόνων καὶ ἀφ' ἑτέρου καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν ἐγνώριζον τὰς τέχνας ταύτας.³ Ὅσοι δὲ μὴ ἐπιστήμονες εἰς τὰς πολεμικὰς καὶ ἐπικινδύνους ἐνεργείας ἔχουν θάρρος αὐτοὶ τὸ ὀλιγώτερον εἶναι μαινόμενοι. τὸ δὲ τοιοῦτον θάρρος εἶναι ἀνόητον ἢ αἰσχρὸν, ὡς προῖδον ἀγνοίας καὶ ἀντίθετον πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Διότι πᾶσα ἐπιστήμη εἶναι καλή. Διὰ τοῦτο τὸ ἄνευ ἐπιστήμης θάρρος δὲν δύναται νὰ εἶναι γνῶσις καὶ ἐπομένως ἀρετὴ.

¹) G. Gaeger *Raideia* τόμ. II 116. Oxford, 1945.

²) Πλάτ. Πρωτ. 349 d.

³) Πλ. Πρωτ. 350. α.

Ἀπαραιτήτως ἐπομένως ἡ ἀνδρεία ὡς ἀρετὴ πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης, διότι τὸ ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης στηριζόμενον θάρρος εἶναι αὐτὴ ἢ ἴδια ἡ ἀνδρεία¹ καὶ θαρραλέοι εἶναι μόνον ἐπιστήμονες.

Ἄλλ' ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ φόβος εἶναι ἡ ἀναμονὴ κακοῦ τινος καὶ ὅτι ὅλοι μας ἀποβαίνομεν ἀνδρεῖοι καὶ δειλοὶ καὶ μεταβαίνομεν ὅπου ἔχομεν θάρρος νὰ μεταβῶμεν, τότε πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ μὲν ἀνδρεῖοι ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ἔλθουν εἰς τὸν πόλεμον διότι γνωρίζουν ὅτι ἡ ἐνέργειά των αὕτη εἶναι πρᾶξις ὠραία καὶ ἐπομένως ἀγαθὴ ἐνῶ οἱ δειλοὶ ἀρνοῦνται νὰ ἔλθωσιν εἰς αὐτὸν ἀγνοοῦντες τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ φύσιν, ἐκλαμβάνοντες αὐτὸν ὡς ἀφειτηρίαν κακοῦ ἀπὸ φόβον.²

47 Διατὶ πράττομεν τὸ κακόν.

Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀνδρεῖοι, ὡς εἵπομεν, ὁσάκις φοβοῦνται, ἐπειδὴ γνωρίζουν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος δὲν φοβοῦνται φόβον ἐξ ἀγνοίας καὶ ἐπομένως αἰσχρόν : τὸν θάνατον, τὴν ἀπώλειαν τῆς περιουσίας των οὐδὲ ὅταν ἔχουν θάρρος τὸ θάρρος των εἶναι αἰσχρόν, διότι στηρίζεται ἐπὶ τῆς γνώσεως³ καὶ ἐπομένως θὰ εἶναι καλόν καὶ διὰ τοῦτο ἀγαθόν,⁴ ἐνῶ ἀντιθέτως ὅταν οἱ δειλοὶ, οἱ θρασεῖς καὶ οἱ μαινόμενοι φοβοῦνται ἐξ ἀμαθείας οἱ φόβοι των ἐπομένως εἶναι αἰσχροὶ καὶ ἐπομένως κακοί. Δειλία ἐπομένως εἶναι ἡ ἀγνοία τῶν φοβερῶν καὶ μὴ φοβερῶν ἐνῶ ἀνδρεία εἶναι ἡ γνώσις τῶν φοβερῶν καὶ μὴ φοβερῶν. Ἐξ ἡμετέρας ὁμῶς ὅτι μολονότι γνωρίζομεν τί εἶναι καλόν καὶ ὁμῶς εἵμεθα ἀπρόθυμοι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν αἰτίαν, καθ' ἣν παραδιδόμεθα εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ τοὺς πόνους πράττοντες τὰ κακὰ ἐνῶ εἶναι δυνατόν νὰ μὴ πράττωμεν αὐτά.

Τοῦτο συμβαίνει διότι τὸ «εἰδέναι τὸ καλόν» διαφέρει «τοῦ ποιεῖν τὸ καλόν» κατὰ τοῦτο, ὅτι παραδιδόμεθα εἰς ἱκανοποίησιν στιγμιαίων ἐπιθυμιῶν ἐν γνώσει ὅτι καταλήγουν εἰς κακὸν ἀποτέλεσμα ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ παραδιδώμεθα εἰς πόνους καὶ λύπας, οἱ ὅποιοι θὰ ἀπεμάκρυναν μεγαλυτέρας λύπας ἢ θὰ παρεσκεύαζον μεγαλυτέρας δι' ἡμᾶς ἡδονὰς.⁵

Ἡ ἥτις ἡμᾶς ἐν προκειμένῳ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι «δίδοντες διέξοδον εἰς τὴν ἡδονὴν» ἐκλέγομεν τὴν μικροτέραν ἀλλ' ἐγγυτέραν ἀντὶ τῆς μεγαλυτέρας ἀλλ' ἀπωτέρας καὶ μὴ

¹) Πλάτ. Πρωτ. 351 d.

²) > 359-360.

³) > 360 b.

⁴) Πλάτ. Πρωτ. 360 d.

⁵) g. gäeger. *Pafdeia* II σελ. 123 London-Oxford 1945.

διακρινομένης έπομένως υπό της διανοίας ήδονής. Διότι αύτη έπισκοπίζεται από την άπατηλήν εικόνα των αισθήσεων, αίτινες παρουσιάζουν τά πράγματα ούχι όποια είναι άλλ' όποια φαίνονται ότι είναι ¹

Πρός άποφυγήν λοιπόν έσφαλμένων έξ ήμών ενεργειών τόσον είς τόν πόλεμον όσον και είς την καθημερινήν ζωήν επιβάλλεται ή γνώσις του άληθους, όποτε θα γνωσθώσι τά πραγματικά άγαθά και τά πραγματικά κακά. Και τότε τό εύχάριστον θα συμπέση με τό άγαθόν και τό λυπηρόν με τό κακόν όποτε, έπειδή ο άνθρωπος αγαπή τό εύχάριστον ως άγαθόν και άποφεύγει τό δυσάρεστον ως κακόν θα επιδιώκη τό εύχάριστον και θα άποφεύγη τό δυσάρεστον, γνωρίζων την φύσιν έκαστέρου. ²

Διά τουτο θα ήτο άνόητον νά δεχθώμεν ότι ο άνθρωπος καιτοι πολλάκις γνωρίζει τά κακά όμως πράττει αύτά ένω ή άλήθεια είναι ότι δέν γνωρίζει νά κάμη, ως είπομεν, άκριβή έκτίμησιν του ποσοθ της εύχαριστήσεως και της λύπης. Λέγοντες έπομένως ότι «ήττώμεθα υπό των ήδονών» και ότι γενόμεθα ύποδεέστεροι τούτων έννοοθμεν είς την πραγματικότητα ότι πράττομέν τι τό κακόν, ύποπίπτοντες είς σφάλματα από έλλειψιν της γνώσεως προς άκριβή καταμέτρησιν της εύχαριστήσεως και της λύπης. ³

48 Ποία ή άνδρεία Πολιτεία και ποιος ο άνδρειος πολίτης.

“Ηδη συνοψίζοντες τά έν τη Πολιτεία, Λάχητι και Πρωταγόρα περί άνδρείας λεχθέντα, παρατηροθμεν τά έξης: ότι ο Πλάτων έπηρεασμένος από τά έν ταίς Δωρικαίς Πολιτείαίς της Κάτω Ίταλίας συμβάινοντα, τάς όποίας πρό της συγγραφής της Πολιτείας έπεσκέφθη και αί όποιαί κατά τό πλείστον διωκοθντο κατά τό γνωστόν Πυθαγόρειον σύστημα, ήθέλησεν άντιγράφων τουτο, νά μορφώση με τάς διακριθείσας ύπ' αύτου άρχάς περί άνδρείας μίαν τάξιν πολιτών, τους έπικούρους. Πάντες ουτοι θα ήσαν όλοι όσοι είχον χαρακτηήρα όρμητικόν, ρέποντα προς εύγενείς πράξεις, εύκολον είς αύτοθυσίαν και είς εύγενή άμιλλαν, πειθαρχοθντα πάντοτε είς τόν όρθόν λόγον, στοιχειά επί των όποίων καλλιεργείται ή άρετή της άνδρείας ως είδική περί την άμύναν της χώρας έπιστήμη.

Κατά τά έν τη Πολιτεία, άτινα ίσως τινές άπορήσωσι διατί προτάσσονται και όμως ταυτα έτέθησαν ως σκελετός

¹) Πλάτ. Πρωτ. 357 d e.

²) Αυτόθι 357 e-358 α.

³) Πλάτ. Πρωτ. 357 b-e.

τοῦ διοικητικοῦ συστήματος καὶ ὡς χαρακτηριστικὸν κύριον αὐτοῦ γνώρισμα ἢ ἀνδρεία, ἥτις πρέπει νὰ κοσμηῇ πᾶσαν εὐνομομουμένην Πολιτείαν, εἶναι ὡς ἐπιστήμη διδακτὴ. Ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἀνδρείας ἐν τῇ Πολιτείᾳ πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς ἐπιστήμης τοῦ ὀρθοῦ λόγου, οὔσα ὑποτελῆς εἰς αὐτόν. Ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὴν Πολιτείαν τοῦτ' αὐτὸ πρέπει νὰ συμβαίῃ καὶ εἰς τὰ ἄτομα. Τὸ ὅλον τῶν ἐνεργειῶν τόσον τῆς ὀλότητος ὅσον καὶ τοῦ ἀτόμου πρέπει νὰ διέπεται ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, τὴν γνῶσιν καὶ τὴν τάξιν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ κοσμοῦν τὸν ψυχικὸν μας κόσμον. Οὕτω εἰς τὴν Πλατωνικὴν Πολιτείαν τὸ Κράτος πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέουσαν γνῶσιν. Κατ' ἀνάγκην ὅλαι αἱ ἐξουσίαι καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνδρείας ὡς ἀκριβῶς τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς, τοῦ ὁποίου ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀνδρεία πρέπει νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸ λογιστικόν. Ἀπαραίτητον ἐπομένως στοιχεῖον τῆς ἀνδρείας εἶναι ἡ γνῶσις. Καὶ ἡ ἐκδήλωσις ἐπομένως αὐτῆς πρέπει νὰ γίνεται ἐπιστημονικῶς, ὅποτε καὶ τὰ ἄτομα πρέπει νὰ ἐθίζωνται εἰς τὸν μεγαλύτερον ἡρωϊσμόν νὰ παραδέχωνται καὶ νὰ δεσμεύουν τὰς ὀρμὰς καὶ ἐπιθυμίας κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

Καὶ ὅπως ἡ Πολιτεία εἶναι σοφὴ μόνον ὡς πρὸς τὸ μέρος τῶν ἀρχόντων, ὅταν τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτῶν, ὡς εἵπομεν, εἶναι ἡ σοφία, οὕτω καὶ ἡ Πολιτεία αὕτη δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀνδρεία μόνον ὡς πρὸς τὸ μέρος τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτῆς, ὅταν οὗτοι δύνανται ἀποτελεσματικῶς νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν Πολιτείαν, γνωρίζοντες πλήρως τοὺς νόμους τῆς ἀμύνης, τοὺς κινδύνους καὶ τὰ μέσα αὐτῆς. Κατ' ἀναλογίαν καὶ τὸ ἄτομον εἶναι ἀνδρεῖον ὅταν τὸ θυμοειδὲς αὐτοῦ διατηρεῖ διὰ μέσου τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν λυπῶν τῇ βοήθειᾳ τοῦ λογιστικοῦ, τῆς γνώσεως τὴν ἀκριβῆ καὶ λεπτομερειακὴν εἰκόνα τῶν τρομερῶν, ὅποτε τὸ θάρρος θὰ εἶναι ἔλλογον. Κατὰ τὰ ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἐπιβάλλεται ἐνδελεχῆς καὶ ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀρχομένη ἀσκήσις, καταλήγουσα εἰς τὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρακολούθησιν τῶν κινδύνων διὰ τῆς ἀπαραιτήτου καὶ πρὸς τοῦτο ἀγωγῆς.

Εἰς τὸν Λάχην ἡ ἀνδρεία ἐξεταζομένη θεωρεῖται καὶ ἐκεῖ ὡς ἀρετὴ, καρτερία τις, ἥτις διὰ νὰ ἔχῃ κῦρος πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς γνώρισμα τὴν φρόνησιν, οὔσα ἐπομένως γνῶσις, σοφία ἐπὶ τῶν δεινῶν καὶ θαρραλέων. Ἐπειδὴ αὕτη εἶναι γνῶσις τῶν εἰς ὅλους τοὺς χρόνους ἀναφερομένων ἀγαθῶν καὶ δεινῶν διὰ τοῦτο εἶναι ἐπιστήμη, περιλαμβάνουσα τὴν σωφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν δσιότητα ὅτε καὶ ὁ ἀνδρεῖος εἶναι καὶ σοφὸς καὶ σώφρων καὶ δίκαιος καὶ εὐσεβής. Εἰς τὸν Πρωταγόραν

1) Πλάτ. Λαχ. 198 - 199.

παρίσταται ὡς ἀρετὴ, οὕσα ὡς εἶδομεν συγγενῆς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὴν σοφίαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην καὶ ὀσιότητα, δυναμένη νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐνεργῇ ὀρθῶς σωφρόνως, δικαίως ἐμπνέουσα εἰς αὐτὸν ἔλλογον θάρρος.¹

Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἶδομεν, οἱ ἄνθρωποι πράττουν ἐὰν εὐχάριστον ὡς καλὸν καὶ ἀποφεύγουν τὸ δυσάρεστον ὡς κακόν, διὰ τοῦτο καθήκον τῆς ἀγωγῆς εἶναι νὰ διδάξῃ ποῖον τὸ πραγματικόν καλόν, τὸ ὁποῖόν θὰ πράττῃ ὁ ἄνθρωπος, ῥέπων πρὸς αὐτὸ ὡς εἰς εὐχάριστον ἐνῶ θὰ ἀπεμακρύνετο τοῦ δυσαρέστου ὡς πραγματικοῦ, δι' ὃν εἶπομεν λόγον, κακοῦ.

Ἐπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας καὶ ὑπὸ τοὺς ὄρους καὶ σκοποὺς αὐτοὺς ὁ Πλάτων ἀντελαμβάνετο καὶ ἐζήτει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀρθοῦ συναισθηματικοῦ μας κόσμου. Ἐζήτει τὴν ἐνσυνείδητον δημιουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν διὰ καταλλήλου ἀγωγῆς καὶ παιδείας εὐτόλμου καὶ ἀνδρείου ἠθους καὶ χαρακτηῖρος Κράτους κυρίως, τοῦ ὁποίου οἱ πολῖται ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἀσκούμενοι καὶ γνωρίζοντες τὴν φύσιν τῶν τρομερῶν καὶ μὴ τρομερῶν, τὴν μορφήν καὶ πραγματικὴν φύσιν καὶ σύστασιν αὐτῶν, θὰ ἀντιμετώπιζον, αὐτὰ ὡς κακὰ στρεφόμενα καὶ ἐναντίον τῆς ὀλότητος.

Ἐπεδίωκε διὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείας διὰ τῆς μαθήσεως τουτέστι νὰ ἀναπτύξῃ συναισθηματικὸν κόσμον ὑπὸ τῆς ἀληθείας διεπόμενον. Ἐζήτει τὸ συναίσθημα νὰ μὴ διέπεται ὑπὸ τῆς «δόξης», ὑπὸ τοῦ φαινομένου, ὑπὸ τοῦ ἐνδεχομένου οὕτως ἔχειν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ διαπιστωμένου ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ὡς ἀληθοῦς.

Διὰ τοῦτο καὶ τὸ δεύτερον σημεῖον τῆς Πλατωνικῆς ἀγωγῆς, τὸ συναισθηματικὸν καὶ μάλιστα ἡ ἀνδρεία ὡς ἀρετὴ ἔπρεπε νὰ διέπῃ ὑπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν τῆς μορφῆς καὶ σύστασιν τὴν ὠργανωμένην κοινωνίαν, τὴν Πολιτείαν.

Οὕτως ἐξηγεῖται διατὶ ὁ Πλάτων θέλει τὴν ἀρετὴν τῆς ἀνδρείας ὡς δεξιότητα τοῦ θυμοειδοῦς μέρους τῆς κοινωνίας μιᾶς ὠρισμένης τάξεως, τῆς τῶν ἐπικούρων, ἡ ὁποία εἰδικῶς προπαιδευομένη εἰς ἀγωγήν σύμφωνον πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν τῆς τάξεως ταύτης φύσιν, θὰ καθίστατο ὑποχείριος τῆς εἰδικῆς περὶ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν κινδύνων ἐπιστήμης. Εἰς εἰδικὸν κεφάλαιον θὰ ἀσχοληθῶμεν περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ Πλάτων ὑπεδείκνυεν τὴν γένεσιν καὶ ἀνάπτυξιν γενναίου καὶ θαρραλέου χαρακτηῖρος.

49. Ἡ Σωφροσύνη.

Νέον καὶ αὐτὴ στοιχεῖον καὶ ἰδιότης τῆς Πλατωνικῆς Πολιτείας καὶ τοῦ Πλατωνικοῦ ἀνθρώπου—πολίτου, ἥτις ὡς ἀρε-

¹) Πλάτ. Πρωτ. 360.

τῆ κατὰ τὸν Σωκράτην, τῶν κατωτέρων μορίων τῆς ψυχῆς, τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ὀρμῶν κυριαρχεῖ διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τοῦ λογιστικοῦ, ρυθμίζουσα εἰς τὸν ἄνθρωπον ψυχικὴν ἡρεμίαν καὶ γαλήνην, ἄρμονίαν μεταξὺ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ, μεταξὺ σκέψεως καὶ ἐνεργείας, διαθέσεως καὶ ἐκδηλώσεως.

Ὁ Πλάτων ἀπὸ πολλοῦ δραματιζόμενος τὸν ἰδανικώτερον χῶρον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, εὑρίσκειν ὡς ὄρον ἀπαραίτητον πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ περιφρούρησιν αὐτοῦ τὴν σωφροσύνην, ἣτις καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον σεμνὸν καὶ αἰδήμονα¹ ὡς ἄτομον, ζῶν εἰς κοινωνίαν ἀνθρώπων. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ σωφροσύνη εἶναι τι τὸ καλόν. Καὶ οἱ σώφρονες κατ' ἀρχὴν εἶναι ἀγαθοί. Διὰ τοῦτο ἡ σωφροσύνη δὲν εἶναι ἀπλῶς τι τὸ καλὸν ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸν πρὸς τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἀποβλέπῃ.² Τὴν ἀρετὴν ταύτην ὑπὸ τὴν θεωρητικὴν, τὴν πρακτικὴν, τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν τῆς χροιάς ἐξετάζει καὶ ἀναλύει εἰς τὸν Χαρμίδην, ἐνῶ τὴν ἰδίαν αὐτὴν ἐξετάζει ὑπὸ τὴν πλατυτέραν φιλοσοφικὴν καὶ κοινωνικὴν τῆς μορφῆς, ὡς τμῆμα τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς εἰς τὴν Πολιτείαν.

50. Διαφορὰ τῶν ἐννοιῶν ποιεῖν καὶ πράττειν.

Ἄλλ' εἰς τί συνίσταται ἡ σωφροσύνη ὡς ἐνέργεια τοῦ κοινωνικοῦ παράγοντος ; «Εἰς τὰ αὐτοῦ πράττειν»,³ εἰς τὸν περιορισμὸν τουτέστι παντὸς ἀνθρώπου-πολίτου εἰς τὰ ἀπολύτως ἀτομικὰ καὶ τῆς εἰδικότητος αὐτοῦ ἔργα «καὶ τὴν ἐκ τέλεσιν αὐτῶν καθὼς πρέπει», ὅτε καὶ ἡ πόλις ἄριστα θὰ διωκεῖτο «ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου, ὅστις θὰ διέτασσε ἕκαστος νὰ ὑφαίνη καὶ νὰ πλύνῃ τὸ ἱμάτιόν του, νὰ κατασκευάζῃ τὰ ὑποδήματά του» καὶ τὰ λοιπὰ νὰ ἐνεργῇ καθ' ὁμοίον τρόπον. Γενομένης ἐρεύνης εἰς τὸν ὀρισμὸν «τὰ αὐτοῦ πράττειν» ἀφίεται νὰ νοηθῇ ὅτι ἡ σωφροσύνη συνίσταται εἰς τὴν ἀποχὴν καὶ μὴ ἀνάμειξίν μας εἰς ἀλλότρια, ὧν ἔχομεν γνῶσιν ὡς ξένων πρὸς τὴν εἰδικότητά μας. Τοῦτο πράττοντες σωφρονοῦμεν.⁴

Καὶ ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἐξετάζεται ἡ σωφροσύνη ἀπὸ τῆς πρακτικῆς τῆς πλευρᾶς κυρίως, διὰ τοῦτο ὁ Πλάτων ἀκολουθῶν τὸν προσφιλεῖ εἰς αὐτὸν τρόπον τῆς προσφυγῆς εἰς τοὺς ποιητὰς ἀποπειρᾶται νὰ κάμῃ γραμματικὴν ἐρμηνείαν πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ὑπαρχούσης διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ ποιεῖν καὶ πράττειν.⁵

Ζητῶν λοιπὸν νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ ἐξηγήσῃ ἐτυμολογικῶς

1) Πλάτ. Χαρμίδ. 160 ε.

2) Αὐτόθι. 161.

3) » 161 β.

4) » 162 α β.

5) » 162 β.

τάς έννοιás ταύτας, ώς διδάσκαλος, έπιθυμών νά προχωρήσῃ εἰς τήν ἀναλυτικὴν καὶ συνθετικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μαθήματός του, παρουσιάζει τὸν διδάσκαλόν του ἐρωτῶντα τὸν «καλόν» Χαρμίδην ώς ἐξῆς: «Εἶπέ μου δὲν ὀνομάζεις ώς ἴδιον πρᾶγμα «τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πράττειν;» «Ὁχι» ἀπαντᾷ ὁ ὠραῖος Ἔφηβος. «Οὔτε τὸ ἐργάζεσθαι καὶ τὸ ποιεῖν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα; Διότι τήν πληροφορίαν ταύτην περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν δύο τούτων έννοιῶν ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ἡσίοδον, ὅστις ἔλεγεν «ἔργον οὐδὲν ὄνειδος». Συνεχίζει ὁ Σωκράτης νά ἐρωτᾷ ἐπαγωγικῶς τὸν ἐκ κληρονομικότητος λίαν εὐφυῆ καὶ εὐειδῆ νεανίαν, ὅστις ἐμβρόντητος πρὸ τῆς λεπτολόγου καὶ ἐξονυχιστικῆς ἐρμηνευτικῆς Σωκρατικῆς διδασκαλίας, ἀκούει τὸν Σωκράτην ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἐρωτηματικὸν τόνον νά δημιουργῆ συμπεράσματα καὶ νά λέγῃ. «Νομίζεις λοιπὸν ὅτι ὁ Ἡσίοδος ἐάν τὰ τοιαῦτα ἔργα ὠνόμαζε καὶ ἐργάζεσθαι καὶ πράττειν, ἐργασίας καὶ πράξεις ἀδιαφόρως, χωρὶς νά κἀνῆ διάκρισιν τῆς έννοιás καὶ τῆς οὐσιαστικῆς σημασίας ἐκάστης τούτων, ὅπως σὺ τώρα δά ἔλεγεσ θά ἔλεγεν ὅτι εἰς κανένα δὲν εἶναι ἐντροπὴ εἴτε ἐάν ἐσκυτοτόμη ἢ ἐταριχοπῶλῃ ἢ ἐκάθητο εἰς κάποιον ἀμφιβόλου ἠθικῆς οἶκον;» «Ὁχι» ἀπαντᾷ ὁ Χαρμίδης. «Δὲν πρέπει νά ἔχωμεν τήν ἀντίληψιν ταύτην. Διότι ὁ Ἡσίοδος ἐφρόνει ὅτι ἄλλο τι εἶναι «ἡ ἐκτέλεσις πράξεως καὶ ἡ ἐκτέλεσις ἐργασίας.» Καὶ ὅτι τὸ μὲν ποίημα γίνεται ἐνίοτε καὶ ὄνειδος ὅταν δὲν γίνεται καὶ δὲν συνοδεύεται μετὰ τοῦ ἠθικῶς ὠραίου, τοῦ καλοῦ, ἐνῶ ποτέ κανὲν ἔργον δὲν γίνεται ὄνειδος, Διότι ὅσα καλῶς καὶ ὠφελίμως πράττονται ὁ Ἡσίοδος τὰ ὠνομάζει ἔργα, ἐργασίας δὲ καὶ πράξεις ὀνομάζει τὰς τοιαύτας ἐκτελέσεις ἢ ποιήσεις. Πρέπει ἐπίσης νά παραδεχθῶμεν ὅτι αὐτὸς ἐνόμιζεν ώς οἰκεῖα μόνον τὰ τοιαῦτα ἔργα, ὅλα δὲ τὰ βλαβερὰ ώς ἀλλότρια.»

Ὡστε πρέπει νά παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ὁ Ἡσίοδος καὶ πᾶς ἄλλος ὅμοιος μὲ αὐτὸν σοφὸς ἐθεώρει ώς φρόνιμον πάντα ὅστις, πράττων τὰ ἴδια αὐτοῦ ἔργα, ἐκάλει σῶφρονα. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ έννοια φρόνιμος συμπίπτει μὲ τήν τοιαύτην σῶφρων.³

51. Ἡ σωφροσύνη εἶναι γνῶσις ἐφ' ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων.

Ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων ἀνασυνδέοντες τὰ προηγούμενα λέγουν ἐν συμπεράσματι «τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν» δυνάμεθα νά ὀνομάσωμεν «ἀγαθὰ» καὶ τὰς ἐπιτελέσεις τῶν ἀγα-

¹) Πλάτ. Χαρμ. 163 α.

²) Πλάτ. Χαρμ. 163 σ.

³) Αὐτόθι 163 δ.

θῶν ὡς πράξεις. Συνεπῶς τὴν πράξιν τῶν ἀγαθῶν ἢ τὴν ποιησιν αὐτῶν ὀνομάζομεν σωφροσύνην, σῶφρονα δὲ τὸν ποιοῦντα μόνον τὰ ἀγαθὰ. ¹ Εἰς τὸν διάλογον τοῦτον, εἰς τὸν ὁποῖον μοναδικῶς ἐξετάζεται ἡ ἀρετὴ τῆς σωφροσύνης καὶ εἰς τὸν ὁποῖον παρατηρεῖται ὅχι καὶ τόσον ἀκριβολόγος καὶ ἀρκούντως λεπτομερειακὴ φιλοσοφικὴ ἀνάλυσις τῆς ἀρετῆς σωφροσύνη, προχωρεῖ ὁ Σωκράτης καὶ ἀκολουθῶν τὴν γνωστὴν γνωσιολογικὴν αὐτοῦ ἀρχὴν «οὐδεὶς ἐκῶν ἀμαρτάνει», ἐρωτᾷ ἐὰν οἱ σωφρονοῦντες ἀγνοοῦν ὅτι σωφρονοῦσιν, ὅτι δηλαδὴ πράττουσιν ὀρθῶς καὶ ὠφελίμως. Ἐὰν τοῦτέστιν ὁ ἰατρός, θεραπεύων τινὰ δύναται νὰ ὠφελῆσῃ καὶ ἑαυτὸν ὡς ὠφελεῖ τὸν ὑπ' αὐτοῦ θεραπευόμενον, ἀφοῦ κατὰ τὴν τεθεῖσαν βάσιν ὁ ὠφελίμως πράξας σῶφρόνως ἔπραξεν, ² τὸ δὲ σωφρονεῖν, ἢ σωφροσύνη καταντᾷ γνώσις ἑαυτοῦ «γιγνώσκειν ἑαυτόν». Ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν ἐπιγραφή «γνῶθι σαυτόν» εἶναι χαιρετισμὸς καὶ προτροπὴ συγχρόνως τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἐκάστοτε εἰσερχομένους εἰς τὸν ναόν, διὰ τοῦ ὁποῖου χαιρετισμοῦ οὗτοι προτρέπονται νὰ σωφρονοῦν. ³ Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς προσαγορεύων τοὺς ἐκάστοτε εἰσερχομένους εἰς τὸν ναόν λέγει εἰς αὐτοὺς ἀντὶ τοῦ «Χαίρειν», διότι δὲν ἔχει τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα ὁ κακῶς πράξας νὰ χαίρῃ, «ἄνθρωπε σωφρόνει.» Διότι τὸ «γνῶθι σαυτόν» καὶ τὸ «σωφρόνει» εἶναι τὸ ἴδιον. Ἡ σωφροσύνη ἐπομένως εἶναι τὸ «γιγνώσκειν τινὰ αὐτὸν ἑαυτόν», ⁴ ἢ γνώσις τινὸς ἐπὶ τῆς ἰδίας του πνευματικῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἰδίων του ἀδυναμιῶν εἶναι πράγματι σωφροσύνη

Γροκειμένου δὲ νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ σωφροσύνη ὡς ἰσοδύναμος πρὸς τὴν γνώσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω λέγει «ἐπειδὴ ἡ σωφροσύνη ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν γνώσιν τοῦ ἰδίου μας ἀτόμου, εἶναι ἐπιστήμη τοῦ ἑαυτοῦ τινος, ὅπως ἡ ἰατρικὴ εἶναι ἐπιστήμη, γνώσις τοῦ ὑγινοῦ, ⁵ ἥτις παρέχει μεγίστην εἰς ἡμᾶς ὠφέλειαν, τὴν υγείαν. Καὶ ἐνῶ αἱ ἄλλαι γνώσεις ἐπιστήμαι ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐντὸς τῶν ἐπιστημῶν κειμένην ὠφέλειαν ἐνῶ αὗται δὲν εἶναι γνώσεις καὶ ἐπιστήμαι ἑαυτῶν ἀντιθέτως ἢ σωφροσύνη, ἐπειδὴ ἔχει ὡς ἀντικείμενον αὐτὸν τοῦτον τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν μας, διὰ τοῦτο αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπιστήμας ἐπιστήμη καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας καὶ τῶν ἄλλων.»

Ἡ σωφροσύνη ἐπομένως ὡς ἐπιστήμη σχετίζεται καὶ με

¹) Πλάτ. Χαρμ. 163 e.

²) » 164 c.

³) » 164 d. Ἀντερασταί 133- 134, ἐνθα τὸ γνῶθι σαυτόν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ σωφρονεῖν καὶ τὰ δίκαια πράττειν.

⁴) Πλάτ. Χαρμ. 164 e.

⁵) Αὐτόθι 165.

τὸ ἄτομον ἐκάστου καὶ μὲ τὰ ἄλλα. τὰ ὁμοιά του, οὕσα καθα-
ρῶς κοινωνικόν, πολιτικόν στοιχεῖον¹ καὶ γνώσις τῆς πλήρους
ἐν ἡμῖν καταστάσεως. Διότι ἡ σωφροσύνη δὲν εἶναι καμμίας
ἄλλης γνώσεως γνώσις παρὰ μόνον αὐτῆς τῆς ἰδίας, διότι ἄλλως
αὕτη θὰ ἦτο γνώσις τῆς ἀγνοίας.² Ἄλλ' ἀφοῦ ἡ σωφροσύνη
εἶναι γνώσις, ἐπιστήμη εἰς ποῖον ἄρα γε σημεῖον εὐρίσκεται ἡ
δύναμις αὐτῆς; Διότι ἐὰν αὕτη ἔχη δύναμιν καὶ ἰσχύει, θὰ εἴ-
ναι ἀνωτέρα ἄλλων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἰσχύει, αἱ ὁποῖαι οὕτως θὰ
εἶναι κατώτεροι αὐτῆς.

52. Ἡ σωφροσύνη ὡς γνωρίζουσα ὅλας τὰς ἀρετὰς εἶναι ἀνωτέρα ὅλων.

Προκειμένου δὲ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀνωτέρα ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ὅλων τῶν ἄλλων λαμβάνεται ὡς τι τὸ ἀνώτερον καὶ ἑαυ-
τοῦ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων³ καὶ τὸ ἄτομον καὶ ἡ Πολιτεία, ἡ δι-
επομένη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς σωφροσύνης δὲν εἶναι δυνατὸν πα-
ρὰ νὰ εἶναι ἀνωτέρα, κυριαρχοῦσα ὅλων τῶν ψυχικῶν καὶ πνευ-
ματικῶν μειονεκτημάτων.

Ἄπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ σωφροσύνη ἐξεταζομένη εἶ-
ναι τι τὸ ὠφέλιμον καὶ ὡς τοιαύτη εἶναι καὶ τι τὸ ἀγαθόν.⁴
Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ταύτην ὡς ἐπιστήμην ἐπι-
στήμης,⁵ ὡς γνώσιν τῆς γνώσεως.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς εἶπομεν προηγουμένως τὸ «γιγνώσκειν αὐ-
τὸν» εἶναι «σωφρονεῖν», διὰ τοῦτο ἐὰν τις κατέχη τὴν ἐπιστή-
μην, ἥτις «γνωρίζει αὐτὴ ἑαυτήν», τότε ὁ ἔχων τὴν ἐπιστήμην
ταύτην θὰ ἦτο «γνώστης ὁ ἴδιος τοῦ ἰδίου». ⁶ Καὶ ἀπὸ τῆς ἀ-
πόψεως ταύτης θὰ ἐγνώριζεν «ἅ οἶδε» καὶ θὰ ἐγνώριζεν ἐπί-
σης ὅτι ὑπάρχουν τινὰ τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζει. Καὶ ἐπειδὴ ἐκά-
στη ἐπιστήμη καὶ τέχνη γνωρίζει ὠρισμένον μόνον κύκλον γνώ-
σεων, ὡς ἡ ἰατρικὴ τὴν υγείαν, ἡ μουσικὴ τὴν ἁρμονίαν, ἡ οἰκο-
δομικὴ τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομήσεως, ἡ δὲ γνώσις ἀφορᾷ τὴν
οὐσίαν τοῦ ἀντικειμένου περὶ τοῦ ὁποίου ἀσχολούμεθα καὶ ἐπο-
μένως ἡ γνώσις, ἡ ἐπιστήμη εὐρίσκεται καὶ περιέχεται ἐντὸς
αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας τῆς, διὰ τοῦτο μόνον ὁ ἰατρός
ὁ πολιτικός, ὁ ναυτικός δύναται νὰ ἐλέγξῃ καὶ νὰ κατανοήσῃ
τὸν ὁμότεχνόν του. Κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ σωφροσύνη ὡς γνώ-

¹) Πλάτ. Χαρμίδ. 165 d.

²) » 168.

³) » 168 c.

⁴) » 169 a.

⁵) » 169 d.

⁶) » > e.

σις τῶν ἐπιστημῶν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν αὐτῶν περιέχουσα ὅμως καὶ δόξας ὡς πρὸς τὸ σημεῖον καθ' ὃ ἔχει ἐπίγνωσιν τῆς ἐξουσίας τῆς ἐν γενικαῖς γραμμαῖς. ¹

53. Ἡ σωφροσύνη εἰς τὴν ἰδιωτικὴν, κοινωνικὴν, πολιτικὴν καὶ πυχόζμιον ζωὴν ἐφαρμοζομένη φέρει εὐδαιμονίαν.

Ἄλλὰ κυριαρχούμενοι ὑπὸ τῆς ἀρετῆς ταύτης τί ἦτο δυνατόν εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν νὰ συμβῆ; Τίνες ὠφέλεια θὰ ὑπάρχουν τότε εἰς τε τὰ ἄτομα καὶ τὴν ὁλότητα; Διότι ἐάν ὡς ἀν ἀρχῇ ὑπετέθῃ ὁ σώφρων ἐγνώριζεν ὅσα γνωρίζει καὶ ὅσα δὲν γνωρίζει, τὰ μὲν πρῶτα ὅτι τὰ γνωρίζει, τὰ δὲ ἄλλα ὅτι δὲν τὰ γνωρίζει καὶ ἦτο ἰκανὸς νὰ ἐλέγξῃ ἄλλον, ὅστις εὐρέθῃ εἰς ὁμοίαν μὲ αὐτὸν κατάστασιν, δι' ὅλων μας τῶν δυνάμεων θὰ διεκηρύττομεν ὅτι εἶναι ὠφέλιμον νὰ κατετασσόμεθα εἰς τὴν τάξιν τῶν σωφρόνων. ² Διότι εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ σώφρονες θὰ εἶχον εἰς τὰς χεῖράς των τὴν διοίκησιν τῆς Πολιτείας αὐτοὶ μὲν θὰ ἔζων ἐν σωφροσύνῃ ἐνῶ ἡ Πολιτεία θὰ εὐρίσκετο εἰς τελείαν ἄρμονίαν καὶ τάξιν. Διότι ἡμεῖς μὲν θὰ ἐπεχειροῦμεν ὡς ἄρχοντες νὰ πράττωμεν ὅσα δὲν θὰ ἐγνωρίζομεν, ³ ἀλλ' ἐξευρίσκοντες τοὺς ἐπισταμένους, τοὺς εἰδικοὺς, θὰ παρεδίδομεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν καὶ δὲν θὰ ἐπετρέπομεν εἰς ἄλλους ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡμεῖς θὰ ἄρχωμεν νὰ πράττουν ἄλλο τι παρὰ μόνον αὐτὸ τὸ ὁποῖον, ἐκτελοῦντες ἔμελλον νὰ ἐκτελέσουν ὀρθῶς. Καὶ τοῦτο θὰ ἦτο αὐτὸ τοῦ ὁποίου θὰ εἶχον γνῶσιν. ⁴

Διότι εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων πλέον ἀποδεδειγμένον ὅτι οἰκία ὑπὸ τῆς σωφροσύνης διευθυνομένη καὶ πόλις ὑπὸ τὴν ἐπήρειάν της πολιτευομένη ὡς καὶ πᾶν ἐπὶ τοῦ ὁποίου κυριαρχεῖ ἡ ἀρετὴ αὕτη δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ διοικηθοῦν καλῶς ⁵ καὶ νὰ εὐτυχοῦν. Καθ' ὅσον ὅταν τὸ σφάλμα παύσῃ νὰ κυριαρχῇ καὶ ἡ ὀρθότης διέπῃ τὰς σκέψεις μας, τότε εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίτητος οἱ οὕτως διακείμενοι νὰ ἐνεργοῦν καλῶς οἱ δὲ καλῶς ἐνεργοῦντες εἶναι εὐδαίμονες, ⁶ Διότι ἡ φρόνησις δὲν εἶναι «τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἐπιστήμη, ἀκριβῆς γνῶσις τῆς εὐδαιμονίας, ἣτις ἀφορᾷ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἐπιστήμη τῶν κοινῶν ἀγαθῶν τοῦ ἀνθρώπου», ὅταν τὸ ἄτομον διέπῃται ἀπὸ τὴν σωφροσύνην τότε εἰς τὸ πεδῖον τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως θὰ παρουσιάσῃ μεγαλυτέραν ἐπίδοσιν, διότι «πᾶν ὅ,τι τοῦτο

¹) Πλάτ. Χαρμ. 171 e.

²) » » d.

³) » » d.

⁴) » » e.

⁵) » 172 α

⁶) » 172 b.

θά ἐμάνθανεν, εὐκολώτερον θά ἐμάνθανε καὶ τὰ πάντα θά ἐφαίνοντο εἰς αὐτόν ζωηρότερα.,, ὡς πολίτης δὲ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς γνώσεως διατελών «θά ἤλεγχεν ὡς ἐπιστήμων τοὺς ἄλλους τοὺς ἄρχοντας, καλύτερον, διότι ὁ ἔλεγχος θά ἐγένετο εἰς ζητήματα, τὰ ὅποια αὐτὸς θά ἐγνώριζεν, ἐνῶ οἱ ἀμαθεῖς, οἱ μὴ σώφρονες πολῖται ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀγνοίας ἐνεργοῦντες θά ἐνήργουν χειρότερον ὡς ἄνευ σωφροσύνης. ¹

Τόσον εἰς τὴν Πολιτείαν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ζωὴν των ἀτόμων διὰ τῆς σωφροσύνης, τῆς ἐπιστήμης «τοῦτὰ αὐτοῦ πράττειν» θά ἐπικρατήσῃ τάξις καὶ ἀπόλαυσις ἀγαθῶν ἐνῶ παραλλήλως ἐπιδιώκονται μεγαλύτερα τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν. Τοῦτ' αὐτὸ εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ Ἀριστοτέλης λέγων: Ἡ φρόνησις εἶναι καὶ αὐτὴ γνώσις ὑπαγορεύουσα «τί δεῖ πράττειν καὶ τί μὴ» πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἔχουσα ὡς σκοπὸν τὴν «εὐπραγίαν» τῆς κοινωνίας. Εἶναι ἐπομένως ἀρετὴ τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς παρασκευαστικὴ τῶν πρὸς εὐτυχίαν συντεινόντων. ²

Ἡ ἀρετὴ τῆς σωφροσύνης, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ «εἰδέναι ἅτε οἶδε καὶ ἅ μὴ οἶδε», ³ εἰς τὴν γνώσιν τῶν ὅσων γνωρίζομεν καὶ εἰς τὴν κατανόησιν ὡσαύτως ὅτι ὑπάρχουν ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς γνώσεις, ἡ ἀρετὴ λέγομεν αὕτη ἐφαρμοζομένη τόσον εἰς τὴν διοίκησιν οἴκου ὅσον καὶ τὴν τοιαύτην τῆς Πολιτείας μέλλει νὰ προσπορίσῃ εἰς τε τοὺς οἴκους καὶ τὰς πόλεις μεγάλα, μέγιστα ἀγαθὰ διότι τότε ἕκαστος ἐξ ἡμῶν θά ἔπραττε μὲν ὅσα ἐγνώριζεν, ὅσα δὲ ἠγνόει θά ἀνέθετεν εἰς τοὺς γνωρίζοντας, ὁπότε ἕκαστος θά ἔπραττε «τὰ ἑαυτοῦ». ⁴

Ἀλλὰ ποία θά ἦτο ἡ ἐπερχομένη εἰς τὴν Πολιτείαν καὶ τὸ ἄτομον ὠφέλεια ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως; Ἐάν ἡ σωφροσύνη ἦρχεν, οὕσα ὅποιαν ἡμεῖς καθωρίσαμεν δὲν θά ἔπραττε τότε τίποτε παρὰ μόνον συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν καὶ οὐδεὶς θά ἠδύνατο νὰ ἰδιοποιηθῇ ὑπόργημά τι, ἰσχυριζόμενος ὅτι κατέχει τὰς πρὸς τοῦτο τὰς γνώσεις ἐνῶ ἀγνοεῖ αὐτάς. ⁵

Ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν τῆς σωφροσύνης τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐπιτελέσεως τῶν οἰκείων εἰς τὰς γνώσεις ἡμῶν ἔργων εὐρισκόμενοι, ἡμεῖς ὡς ἄτομα καὶ κοινωνία θά ἐγινόμεθα ἀπὸ ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀπύψεως ὑγιέστεροι, διοικούμενοι καλύτερον ἀπὸ ἄλλοτε, ἐνῶ παραλλήλως θά ἀνεθέτομεν πάντα τὰ ἀφορῶντα τὴν θεραπείαν τῶν ἀτομικῶν μας ἀνα-

¹) Πλάτ. Χαρμ. 172 c.
²) » » 172 c.
³) » » 172 d.
⁴) » » 172 d.
⁵) Αὐτόθι 172 e- 173 α.

γκῶν μόνον εἰς εἰδικούς, ὅποτε τὰ πάντα καλῶς θά ἐπράττοντο, διότι θά ἐχρησιμοποιοῦμεν μόνον ἀληθινούς τεχνίτας. ¹

Ἄφοῦ καί αὕτη ἀκόμη ἡ μαντική—ἐάν δεχθῶμεν ταύτην ὡς ἐπιστήμην, διὰ τῆς ὁποίας γνωρίζεται τὸ μέλλον νά γίνῃ—διέπεται ὑπὸ τῆς σωφροσύνης, αὕτη τοὺς μὲν ἀλαζόνας τῶν μάντεων θά ἀπέτρεπεν ἀπὸ τὸ ἔργον τῆς μαντικῆς τοὺς δὲ πραγματικούς μάντεις θά καθίστα εἰς ἡμᾶς προφήτας καὶ ἱερεῖς. ⁴

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας διαβοῦν τὸ ἀνθρώπινον γένος θά ἔζη ἐπιστημονικῶς ἐνεργοῦν. Διότι ἐάν ἡ σωφροσύνη μᾶς διεφύλαττε δὲν θά ἄφινε νά παρεμπέσῃ ἡ ἀνεπιστημοσύνη ὡς συνήργος εἰς τὰς πράξεις μας, ὅποτε ἐπιστημονικῶς ἐνεργοῦντες «θά ἐπράττομεν καλῶς καὶ ἐπομένως θά εὐτυχοῦμεν». ⁵

Ἐξετάζοντες πράγματι τὴν ἀνθρωπίνην κοινότητα θά ἴδωμεν ὅτι δὲν δυνάμεθα νά εὕρωμεν ἄλλον τινὰ σκοπὸν τοῦ κατ' ἐπιστήμην ζῆν καὶ ἐνεργεῖν παρὰ μόνον τὴν εὐδαιμονίαν. Διότι οἱ ἐπιστημονικῶς ζῶντες καὶ μάλιστα «ἐκεῖνοι οἵτινες ζῶσι ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ἐπιστήμης ἐκείνης διὰ τῆς ὁποίας γνωρίζει τις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν», αὐτοὶ «εὐπράττουσιν» καὶ ἐπομένως εὐδαιμονοῦσιν, ἐν ᾧ ὅταν ἀπουσιάζει ἡ γνώσις ἢ ἐπιστήμη τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἢ σωφροσύνη, τότε θά μᾶς ἐγκαταλείψῃ ἢ καθῶς πρέπει ἐπιτέλεσις αὐτῶν «τὸ εὖγε τούτων ἕκαστα καὶ ὠφελίμως γίνεσθαι». ⁴ Δὲν εἶναι ἐπομένως ἡ σωφροσύνη ἐπιστήμη ἀπλῶς ἐπιστημῶν ἀλλ' ἐπιστήμη γνώσις τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἀποβλέπουσα εἰς πρακτικὴν μας ὠφελιμότητα. Διότι, ἐάν αὕτη ὡς ἐπιστήμη τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἦρχε, θά ἠδύνατο νά ὠφελήσῃ ἡμᾶς πρακτικῶς. ⁵

Καθ' ὅσον ὅπως ἡ ἱατρικὴ εἶναι δημιουργὸς τῆς υγείας καὶ κάθε ἄλλη τέχνη δημιουργεῖ μίαν ἀποτελεσματικότητα καὶ γίνονται ὠφελίμοι εἰς τὸν κύκλον τῆς ἰδιαιτέρας τῶν ἐνεργείας, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ σωφροσύνη ὡς ἐπιστήμη τοῦ ὀρθοῦ, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ τοῦ σχετιζομένου μὲ τὴν κοινωνικὴν μας ζωὴν εἶναι εἰς τὸ πεδίου τούτο «ὠφελείας δημιουργός». ⁶

54. Ἡ σωφροσύνη δεικνύει τὸ ὄριον τῶν γνώσεών μας.

Ἄλλ' εἰς τί συνίσταται ἡ φύσις τῆς κοινωνικῆς ὠφελείας τῆς σωφροσύνης ; Ὁ Πλάτων παραδέχεται ταύτην χωρὶς

¹) Πλάτ. Χαρμ. 173 b.

²) Αὐτόθι 173 c.

³) Πλάτ. Χαρμ. 173 d.

⁴) Πλάτ. Χαρμ. 174 d.

⁵) Αὐτόθι 164 c.

⁶) Αὐτόθι 175 α

νά ἀντιτίθεται εἰς τοῦτο ὁ ὀρθὸς λόγος ὡς γνωρίζουσιν τὰ ἔργα ὄλων τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Ὁ σώφρων οὕτω γίνεται ἐπιστήμων αὐτῶν, τὰ ὅποια γνωρίζει ἐνῶ παραλλήλως γνωρίζει ὅτι ὑπάρχουν στοιχεῖα καὶ γνώσεις ἀγνοούμεναι ὑπ' αὐτοῦ. Ἐχει ἐπομένως ἐπίγνωσιν τῆς ἰδίας πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς δυναμικότητος, εἰς τὴν ὁποῖαν περιέχεται καὶ ἡ ἀγνοία του, παρὰ τὴν γνωστὴν ἀρχὴν καθ' ἣν εἶναι «ἀδύνατον νά γνωρίζῃ τις ὅσα καθ' ὀλοκληρίαν ἀγνοεῖ.» Ἡ γνώσις ὁμως εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐπέρχεται ἀπ' τὸ γεγονός ὅτι ὁ σώφρων γνωρίζει μέχρι ποίου σημείου φθάνει ὁ κύκλος τῶν γνώσεών του, αἰ πέραν τοῦ ὁποῦ εὐρισκόμεναι γνώσεις εἶναι δι' αὐτὸν ἀγνοιαί, τὰς ὁποῖας παραδεχόμενος ὡς τοιαύτας διαγράφει τὸ διάγραμμα τῆς πλήρους κατανοήσεως ἑαυτοῦ.

Διὰ τοῦτο ἡ σωφροσύνη εἶναι μέγα ἀγαθόν. Καὶ ἐάν τις ἔχη αὐτὴν εἶναι εὐτυχής. Ὅσον δὲ περισσότερο σώφρων εἶναι τις κατὰ τοσοῦτον αὐτὸς εἶναι εὐδαιμονέστερος.

Ἡ πρακτικὴ ἐπομένως ὠφέλεια, τὴν ὁποῖαν δημιουργεῖ ἡ σωφροσύνη εἶναι ἡ ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ εὐδαιμονία, ὑπὲρ τῆς ὁποῖας ἡ ἀνθρωπότης πρέπει νά ἐργασθῇ, καταθέτουσα ὡς μοναδικὸν κεφάλαιον «τὰ αὐτοῦ πράττειν», ἀποτέλεσμα τοῦ «γνώθι σαυτόν». Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς σωφροσύνης, τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ διατελοῦντες, θά ἔχωμεν πάντοτε ἔκτυπον τὴν εἰκόνα τῆς ἰδίας μας ἀδυναμίας, θά καθορίζωμεν τὸν κύκλον τῆς ἡμετέρας ἐνεργείας μὴ ὑπείσερχόμενοι εἰς ἀλλότρια, μὴ διαταράσσοντες τὴν ἐκ τῶν εἰδικότητων προερχομένην ἀγαθὴν ἐνέργειαν τῶν ἄλλων, τὴν δικαιοσύνην.

Δικαιοσύνη

55. Αἷτια Πολιτικῶν καινοτομιῶν Πλάτωνος.

Ἐξ ὄσων εἰς τὰ κεφάλαια περὶ ἀρετῆς ἐν γένει, σοφίας ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης ἐλέχθησαν, ἔγινε φανερόν, ὅτι αἱ ἀρεταὶ αὗται εἶναι μέσα καὶ ἀναντίρρητα ἠθικὰ στοιχεῖα, ἅτινα διὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείας ἐπὶ προσφόρου ἐδάφους καλλιεργούμενα καὶ ἀναπτυσσόμενα θά δημιουργήσουν πολίτας καταλλήλους, καὶ ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ἀνάδειξιν καὶ ἀνάπτυξιν ἐνός ἰδεώδους Κράτους, τοῦ ὁποῦ ἐπιστέγασις πρέπει νά εἶναι ἡ δικαιοσύνη. Ὁ Πλάτων ἦτο πράγματι ποιητῆς μὲ τὴν βαθεῖαν πάντοτε πρόθεσιν νά αἰσθητοποιῇ κατὰ τὸν ἐμφαντικώτερον τρόπον οἵανδήποτε συλλαμβανομένην κοί-

²) Πλάτ. Χαρμ. 176 α.

¹) Α ὑτόθι.

νωνικὴν εἰκόνα, ¹ ἢ ὁποῖα πρόθεσις καθιστᾷ τοῦτον ἐμπνευσμένον πολιτικὸν μεταρρυθμιστὴν, φθάνοντα πολλάκις μέχρι σημείου ἐπαναστατικότητος καὶ διαρρήξεως εἰς πολλὰ σημεῖα τῶν δεσμῶν τοῦ κοινωνικοῦ παρελθόντος

Ἡ διφυής, ἡ ποιητικὴ καὶ πολιτικὴ Πλατωνικὴ ἐκδήλωσις ἄγεται καὶ κατευθύνεται ἀπὸ μίαν ἀκράτητον ἐπιθυμίαν νὰ δημιουργηθῇ ὑπόδειγμα, τύπος ἰδεώδους Κράτους, πρὸς τὸν ὁποῖον ὡς εἰς κάτοπτρον θὰ διέκρινε ἡ ἀνθρωπότης τοὺς αἰώνιους νόμους, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασιζομένη θὰ ἐπετύγχανε τὴν εὐδαιμονίαν της.

Ἡ σύλληψις τοῦ τελείου κράτους, ὡς τοῦτο διαγράφεται εἰς τὴν Πολιτείαν, εἰς τὴν ὁποῖαν εἰκονίζεται ἡ δικαιοσύνη ὡς ἐκδήλωσις τῆς πολιτικῆς τέχνης, εἶναι εἰς αἰώνιος νόμος ὅστις κυριαρχεῖ καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον αὐτομάτως παρουσιάζεται, τείνον πρὸς μίαν τελειοποίησιν, τὸ ὁποῖον ζητεῖ τὰ προϊόντα καὶ αἱ ἐκδηλώσεις του νὰ λάβουν καὶ νὰ λαμβάνουν τὸν τύπον τοῦ τελείου. ²

Τὰ γενεσιουργὰ ὅμως αἷτια πρὸς κατανόησιν καὶ περιγραφὴν τῆς εἰκόνης τῆς δικαιοσύνης, ὁποῖα ἔπρεπεν νὰ ᾔητο κατὰ τὴν Πλατωνικὴν Πολιτείαν καὶ ὅχι ὁποῖα ἠδύνατο, κατὰ τὰ πολιτικὰ καὶ ἠθικὰ Νικομάχεια τοῦ Ἀριστοτέλους νὰ εἶνε ὑπὴρξαν πολλά. Διότι οἱ ὑπάρχοντες πολιτικοὶ ὄροι ἔδιδον μίαν πλήρη εἰκόνα τῆς ἀνεπαρκοῦς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τῶν ζώης. Τὰ ἀρχαῖα πατριαρχικὰ φρυγοπελασγικὰ πολιτεύματα, ὧν τόσα ἴχνη ἀνευρίσκονται εἰς τὸν Ὀμηρον, πλήρη θεοκρατικῶν ἀρχῶν, ξάποδιομένων καὶ ἐκτελουμένων δι' ὠρισμένου ἱερατείου, ἐκπροσωποῦντος τὸ θεῖον, ὡς νόμον τῆς κυριαρχοῦσας Δίκης, ἥτις ὡς θυγάτηρ τῆς Τιτανικῆς Θέμιδος ³ οὕσα πανδερκῆς εἶχε κοσμογονικὸν χαρακτήρα, συναντωμένη ὑπ' αὐτὸν παρ' Ἡρακλείτῳ, Ἐμπεδοκλεῖ καὶ Παρμενίδει ⁴ μεταπεσοῦσα ἀπὸ τοῦ 7ου ⁵ αἰῶνος εἰς ἠθικόν, κοινωνικὸν μόνον νόμον, ἐκανόνιζε τὴν κοινωνικὴν εὐρυθμίαν μετὰ τῶν ἀδελφῶν της εἰρήνης καὶ εὐνομίας, ὑφ' ἣν μορφήν παραλαμβάνει αὐτὴν ὁ Πλάτων καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς Κοινωνικῆς εὐδαιμονίας καὶ τάξεως. Τὸ Ἑλληνικὸν πάνθεον, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει μίαν κοινωνίαν, ὁμοίαν τῆς προϊστορικῆς, παρ' ὅλην τὴν ἄγνοιαν τοῦ πολλοῦ κόσμου περὶ τῆς φύσεως τῶν ἑλληνικῶν θεοτήτων ἐδίδασκε διὰ τῆς πολιτείας του ὅτι συνέστη διὰ τὴν εὐτυχίαν ⁶ ἢρ-

¹) Gaeger Παιδεία Τόμ. II. σελ. 200 London Oxford 1945.

²) groiset Εἰσαγ. εἰς Ὀδύσσειαν σελ. 9 Paris 1918, M. Miller Ἑλλ. Γραμματολογία σελ. 276.

³) Ἡσίοδ. Ἔργ. Ἡμέρ. 131, 96.

⁴) Ἡσίοδ. Θεογ. 131, 9 στ.

⁵) Roussel Ἱστορ. Δυτικῆς Φιλοσοφ. σελ. 285 Ἱστορ. Φιλ. London 1945.

⁶) Λυρικοὶ Ποιητ. Σόλ. ὑποθήκαι εἰς ἑαυτόν.

κει μόνον οὔτοι νά ἠκολούθουν ὠρισμένους κανόννας, οἱ ὅποιοι ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου κατήντησαν ἐκ συνηθείας νόμοι, κανόννες συμπεριφορᾶς, εἰς τοὺς ὁποίους περιείχετο αὐτὸ τὸ δίκαιον, οἱ ὅροι τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ὁποίας ὡς πρῶτος καὶ κύριος ὅρος ἐτάσσετο μὲν ἡ ὕπαρξις καταλλήλου φύσεως, ἐπεβάλετο ὅμως πρὸς ἐπιτυχίαν ἡ δημιουργία καλυτέρων, ἀνθρωπινωτέρων ὁριων ζωῆς

Καὶ ἀπὸ τοῦ ὀγδοῦ ἀκόμη αἰῶνος, οἱ ὑπάρχοντες καὶ τότε αὐστηροὶ νόμοι, οἵτινες ἐπέβλεπον εἰς τὴν ὕπαρξιν καὶ διατήρησιν μιᾶς ὀλιγαρχίας, οἵτινες ἐτιμῶρουν μὲ θάνατον οἷανδήποτε ἀνταρσίαν ἐναντίον τῆς κρατούσης μερίδος, δὲν ἠδύναντο νά παρεμποδίσουν τὴν ὅλον ἐν ἀνανήφουσαν καὶ διδασκομένην ἐν τοῖς δεινοῖς ἀνθρωπότητα, ὅτι ἦτο δυνατόν νά ὑπάρξῃ καὶ καλυτέρα ζωὴ ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν τοιαύτην, τῆς ὁποίας ἐγένετο μία κερδοκοπικὴ ἐκμετάλλευσις. ¹

Ὁ Ἡσίοδος μεθ' ὅλων τῶν θεοσοφιστῶν εἰς ἐποχὰς τοῦ χάους ἐφαντάσθησαν ἢ μᾶλλον μετέφεραν παραδόσεις ἰδεώδους κοινωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεκράτει ἡ τελειότερα εἰκὼν εὐνομίας. ² Ἡ λυρική ποίησις διὰ τοῦ συντηρητικοῦ Τυρταίου ἐξῆρε τὰ ἀγαθὰ τῆς Σπαρτιατικῆς τάξεως καὶ εὐνομίας χαρακτηρίσαντος αὐτὴν ὡς τὴν τελειότεραν ἐμφάνισιν τοῦ δικαίου, ἐνῶ ὁ προοδευτικὸς Σόλων ³ διέκρινε καὶ ἐδημιούργησε τὴν ὠραιότεραν μορφήν τοῦ κοινωνικοῦ δικαίου ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἰσχύοντα λογικὰ στοιχεῖα, ὅσα παρουσίαζεν ἡ παροῦσα ἀνάγκη καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν του πολυτάραχος βίος τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ Ἴωνων.

Οἱ σοφισταὶ παρ' ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῆς ἐπαναστατικῆς των διδασκαλίας καὶ μετ' αὐτῶν οἱ διανοούμενοι τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος διέκριναν καὶ καθώρισαν συγκεκριμένα κοινωνικὰ κακά, ἐναντίον τῶν ὁποίων καὶ ὑπέδειξαν ὠρισμένους θεραπείας, ⁴ ἐνῶ εἰς πολλάς Ἑλληνικὰς πόλεις εἶχον συνταχθῆ πολλοὶ καταστατικοὶ χάρται «πολλὰ Πολιτεῖαι ἄλλαι μὲν ὑπὸ ἰδιωτῶν, ἄλλαι ὑπὸ φιλοσόφων καὶ πολιτικῶν μὲ βάσιν τὴν θεραπείαν τῆς Πολιτείας «ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων» α) διὰ τῆς ἴσης κατανομῆς τῆς περιουσίας, β) τοῦ σχηματισμοῦ οἰκογενειῶν μετρίας οἰκονομικῆς εὐρωστίας λόγῳ τῆς καταλλήλου χρησιμοποίησεως καὶ τῆς προικός, γ) τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως πρὸς ἄμυναν τῆς χώρας, δ) τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος πρὸς ἀποφύγην κοινωνικῶν ἐπαναστάσεων καὶ ἀναστατώσεων λόγῳ οἰκονομικῶν στενοχωριῶν, ἀπὸτέλεσμα πληθωρισμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ε) διὰ τῆς καταλλή-

¹) g. gaeger Παιδεία Τόμ. II. σελ. 200. London-Oxford 1945.

²) Ἡσίοδ. Ἔργ. Ἡμέρ.

³) Ἑλληνες Λυρικοὶ Ἔλεγ. Τυρταίου, Σόλων ὑποθήκαι.

⁴) Κουγέας. Οἱ πρῶτοι Ἑλληνες κομμουνισταί. Κυνικαὶ Ἀθῆναι.

λου, τῆς ἐνιαίας καὶ ὁμοιομόρφου παιδείας καὶ πειθαρχίας πρὸς τοὺς νόμους ὡς ἤθελεν ὁ Φαλέας, ' διότι οἱ ἄνθρωποι ἀδικοῦσι τὰ μέγιστα διὰ τὰς ὑπερβολὰς ἀλλ' οὐ διὰ τὰς ἀνάγκας, διαπράττουν, δηλαδή ἀδικήματα ἀπὸ ὑπερβολικὸν ζῆλον καὶ ὄχι ἐξ αἰτίας θεραπείας ἀδυσωπῆτων καὶ σκληρῶν καὶ μὴ δυναμένων ἄλλως νὰ θεραπευθῶσι κατὰ τὸν Σταγειρίτην ἀναγκῶν. ²

Τὰ πολιτεύματα τῶν Λοκρῶν καὶ τῆς Λευκάδος, τὰ ὅποια ἀπηγόρευον τὴν πώλησιν τῆς περιουσίας καὶ ἐπέβαλλον τὴν διατήρησιν ὡς εἰς τὴν Σπάρτην τῶν παλαιῶν κλήρων, ἐδημιούργουν ὡς πηγὴν δικαίου τὴν ἔγγειον ἰδιοκτησίαν, τῆς ὁποίας τὸ ἀμετακίνητον ἐδημιούργει καὶ μίαν τάξιν μεταξὺ τῶν πολιτῶν. ³

Ἡ διαίρεσις τῶν πολιτῶν ὑπὸ τοῦ πολεοδόμου καὶ πολιτικοῦ Ἰπποδάμου εἰς τρεῖς τάξεις α) εἰς τεχνίτας, γεωργοὺς καὶ εἰς προπολεμοῦντας, β) τῆς γῆς εἰς τρία ὡσαύτως μέρη, εἰς ἱεράν, δημοσίαν καὶ ἰδιωτικὴν. Διότι ἀπὸ μὲν τὴν ἱεράν θὰ προσεφέροντο αἱ νενομισμέναι θυσίαι, ἀπὸ τὴν δημοσίαν θὰ ἐτρέφοντο οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς χώρας, ἀπὸ δὲ τὴν ἰδιωτικὴν θὰ ἐτρέφοντο οἱ ἰδιῶται, γ) τῶν δικῶν εἰς τρεῖς κατηγορίας. Εἰς δίκας ἐξυβρίσεως, ἰδιοποιήσεως, κλοπῆς καὶ εἰς τοιαύτας φόνου, δ) ἢ ἀνάθεσις τοῦ δικαστικοῦ ἔργου εἰς αἵρετοὺς δικαστάς, ε) ἢ ἀμοιβὴ ὄλων ἐκείνων οἵτινες «εὐρίσκουσι τι συμφέρον τῇ πόλει», στ) ἢ προστασία καὶ συνταξιοδότησις τῶν υἱῶν τῶν ἐν τῷ πολέμῳ πεσόντων, ὡς συνέβαινε εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς ἄλλας Ἑλληνικὰς Πολιτείας καὶ ζ) ἢ διαίρεσις τῶν αἵρετῶν πάντοτε ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀρχόντων εἰς τρεῖς κατηγορίας εἰς ἄρχοντας τῶν κοινῶν, τῶν ξενικῶν καὶ ὀρφανικῶν, κατέστησαν σχέδια διὰ μίαν σταθερὰν κοινωνικὴν τάξιν, βασιζομένην εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ συγχρόνου ὀρθολογισμοῦ, ' τὸ ὅποιον τόσον κατέτρυχε τὴν φιλοσοφίαν τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ἥτις διὰ τοῦ Πλάτωνος κατέγραψε τὰς ἀξιώσεις καὶ ὑποχρεώσεις τῆς ἀνθρωπότητος ἔναντι τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου.

Οὕτω τὸ ὀρθολογιστικὸν πνεῦμα—δι' ἀγνώστου τινὸς σοφιστοῦ, γράφοντος περὶ δημιουργίας κράτους — κατέληξεν εἰς τὸ Πλατωνικὸν συμπέρασμα ὅτι ἡ Πολιτεία διὰ νὰ προοδεύσῃ ὤφειλε νὰ καταστήσῃ, δι' ὧν μέσων αὕτη διέθετε, τοὺς πολίτας ἐναρέτους.

Καὶ ἐπειδὴ διέκρινεν εἰς τὰς σχέσεις τῶν πολιτῶν μετὰ τῆς Πολιτείας καὶ μετ' ἀλλήλων μόνον οἰκονομικὰ ἐλατήρια

¹) Ἀριστ. Πολιτικά II Κεφ. Ζ.

²) Ἐνθα ἀνωτέρω.

³) Αὐτόθι.

⁴) g gaeg Paid. II σελ. 291 London oxford 1945.

διὰ τοῦτο οὗτος—δυνάμενος ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης νὰ θεωρηθῆ ὁ φορεὺς καὶ εἰσηγητῆς τῆς θεωρίας τοῦ Ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ—ὑπεστήριξεν «ὅτι ἕκαστον πρόβλημα, ἀκόμη καὶ ἡ ἐξουσία τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς κοινωνίας, εἶχον οἰκονομικὴν λύσιν». ¹ Διέκρινε καὶ οὗτος ὡς ὁ περίφημος Μάρξ ὅτι μόνον οἰκονομικοὶ παράγοντες ὑπῆρξαν αἱ βάσεις καὶ τὰ αἷτια τῶν ὀμαλῶν μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων σχέσεων. Ἡ ἔλλειψις μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἐμπιστοσύνης, ἡ ἀνικανότης τῆς Πολιτείας νὰ ἐπιβάλη διὰ νομοθετημάτων τὴν ὀμαλήν μεταξὺ τῶν ἀτόμων ἀνάπτυξιν τῆς ἀπαραιτήτου πίστεως ἤγεν εἰς τὴν τυραννίαν εἰς τὸ περίφημον καὶ κατακρινόμενον δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου.

Κατὰ τὴν σοφιστικὴν ὕλιστικὴν ἄποψιν ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἀντιλήψεις, αἷτινες ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ τετάρτου αἰῶνος π. Χ. ἤρχισαν νὰ ἀποκρυσταλλῶνται εἰς νόμους τοῦ Κράτους, ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἐσώζετο, ἡ κοινωνία ἐν τῷ συνόλῳ τῆς θὰ ηὐτύχει ἐὰν ὁ οἰκονομικὸς παράγων διετίθετο διενέμετο κατὰ τὸν ὀφέλιμώτερον διὰ πάντας τρόπον, σύμφωνον πρὸς τὰς δημοκρατικὰς περὶ ἀρετῆς ἀντιλήψεις καὶ τῆς κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας ἐκάστου καὶ τῆς συμβολῆς αὐτοῦ εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα.

Εἶπομεν ὅτι ὅταν ἡ ἀρετὴ ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις ἡμῶν πρὸς τοὺς ἄλλους κατὰ τὸν Σωκράτην, τότε αὕτη παρίσταται ὡς δικαιοσύνη, ὡς ἐπιστήμη τῶν περὶ τοὺς ἀνθρώπους νομίμων. ² Διὰ τοῦτο αἱ ἀρεταὶ παρὰ Πλάτωνι ἀρχίζουσι νὰ λαμβάνουν ἰσχυρὰ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς καὶ ἡ δικαιοσύνη, ὑπαγομένη εἰς τὸ πρακτικὸν τμῆμα τῆς ἐπιστήμης ὡς θὰ ἴδωμεν νὰ ἐφαρμοσθῆ ὡς γνήσιον ἀπόκτημα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἰς τὴν κοινωνίαν διὰ τοῦ ἔθους, τῆς παραδόσεως, τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν νόμων.

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατί ἡ ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφία δὲν ἠννόει ἀπλῶς ὑπὸ τὸν ὄρον ἀρετῆς τὴν γνῶσιν, τὴν πνευματικὴν ἡμῶν ἰκανότητα πρὸς κατανόησιν ἀλλὰ καὶ τὸν καταλληλότερον τρόπον πρὸς ἐφαρμογὴν τούτων εἰς τὴν κοινωνίαν. Καὶ οὕτω συμπίπτει μὲ τοὺς νόμους τῆς ἠθικῆς ³ αὕτη συμφῶνως πρὸς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ παιδαγωγηθῆ καὶ νὰ μορφωθῆ ἡ παιδικὴ ψυχὴ διὰ νὰ ἀναπτυχθῆ εἰς αὐτὴν ὁ συναισθηματικὸς καὶ ὁ νοητὸς κόσμος τῆς δικαιοσύνης. ⁴

¹) gaigair Patd. II. σελ. 201 London—Oxford 1945 Jacn blicht ἀνώ. νυμος. Παρὰ Diels Uorskradiker II 400.

²) Ἴδε Κεφ. Στοιχεῖα ἀρετῆς σελ. 72 Ξενοφ. Ἄπομ. Δ. 8. 4.

³) Ἴδε Κεφ. Φύσις στοιχείων ἀρετ. σελ. 75, 26.

⁴) Ἴδε ἀνωτέρω Σταθμὸν καὶ βαθμὸν δὲ ἀρετῆς σελ. 76.

56 Ψυχὴ — Πολιτεία

Εἶδομεν ὅτι παρὰ τῷ φιλοσόφῳ ἀπετέλει ἰδεώδη ἐκδή-
λωσιν τοῦ δικαίου ἢ εἰδίκευσις καὶ ἢ κατάληψις ἐν τῇ Πολιτεία
ἀναλόγου θέσεως πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ εἰδικότητα ἐκάστου. ἦτις
ἐν τῇ πράξει θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιτυχή ἐξυπηρέ-
τησιν τῆς ὁλότητος, τὴν ἰδιοπραγίαν ¹ καὶ τὴν ἀποφυγὴν οὕτω
κάθε ἀδικίας. ²

Ὁ Πλάτων ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ λάβουν αἱ ἀρεταὶ
πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἐν τῇ Πολιτεία, ζητῶν νὰ καταστήσῃ
ταύτην εὐδαίμονα διὰ τούτων, θέλει νὰ καταστήσῃ τὰς ἀρετὰς
κτῆμα ἐν τῇ πολυμερείᾳ των τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τῆς ὁποίας
τὸν διάκοσμον ζητεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὴν Πολιτείαν διὰ νὰ
παρουσιασθῇ αὕτη σοφία, ἀνδρεία, σώφρων καὶ δικαία.

Εἰς τὸ κεφάλαιον πηγαί Πλατωνικῆς Πολιτείας καὶ ἀγω-
γῆς ἐλέχθη ὅτι κατὰ τοὺς Πυθαγορείους τὰ μέρη τῆς ψυχῆς ἀν-
τανεκλῶνται τόσον εἰς τὴν οἰκογένειαν ὅσον καὶ εἰς τὴν κοινω-
νίαν, εἰς ἣν ἔγινεν ἡ διαίρεσις κατ' ἀντιγραφὴν τῶν μερῶν τῆς
ψυχῆς, τῆς ὁποίας ὅταν τὰ μόρια: τὸ λογιστικόν, ἡ θύμωσις ἢ
ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία εὐρεθοῦν εἰς ἀρμονικὸν σύνδεσμον τότε
ἔχομεν εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἐμφάνισιν γενικῶς τῆς ἀρετῆς. Τότε
εἰς τὴν ψυχικὴν Πολιτείαν ἐμφανίζεται α) ἡ ἀνδρεία διότι ὁ θυ-
μὸς ὑποτάσσεται εἰς τὸ λογιστικόν, β) ἡ ἐγκράτεια ἢ ἡ σω-
φροσύνη διότι εἰς τὸ λογιστικόν ὑποτάσσονται αἱ ἐπιθυμίαι καὶ
γ) ἡ δικαιοσύνη ἢ παναγαθία, διότι τότε ὑποτάσσονται ὅλα τὰ
μέρη τῆς ψυχῆς εἰς τὸ λογιστικόν, ἐπιτελοῦντα τὸ ἀναλογοῦν
εἰς αὐτὰ ἔργον. Ἡ ἀρμονία αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ὑγείαν, τὴν εὐ-
εξίαν καὶ εὐαισθησίαν τῆς ψυχῆς, ἀντανεκλωμένην ἐπὶ τοῦ σω-
ματικοῦ κόσμου ὡς κάλλος, ὑγεία καὶ εὐεξία, στοιχεῖα τῶν ὁ-
ποίων διακρίνομεν ἐκδηλον τὴν εἰκόνα εἰς τὸ σύμπαν. Εἶπομεν
ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι διὰ τῶν ἀνωτέρω ἤθελον νὰ εἶπουν ὅτι ἡ
ψυχὴ ἦτο σύνολον τριῶν διακεκριμένων ἐκδηλώσεων, αἱ ὁποῖαι
παρουσιάζονται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὸ ἐνιαίαν μορφήν, ὡς Νοῦς,
ὀργῶσα δύναμις καὶ ἐπιθυμίαι, ἦτοι ὡς ἀντίληψις καὶ διανόησις
καὶ βούλησις. Ὅτι ἐν τῇ ψυχικῇ Πολιτεία ἐπέρχεται τελεία γα-
λήνη καὶ παῦσις πάσης κακίας ὅταν «τὸ κρεῖσσον ἄρχῃ τὸ δὲ
χέρηρον ἔπεται» καὶ ὑποτάσσεται ὅταν τὸ λογιστικόν, ὁ Νοῦς
διευθύνῃ ὁ δὲ θυμὸς καὶ αἱ ἐπιθυμίαι ὑπακούουν εἰς αὐτόν. Εἶ-
πομεν προηγουμένως ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι διακρίνοντες ἐν τῇ Πο-
λιτεία κατ' ἀντιγραφὴν τῆς ψυχῆς τὰ αὐτὰ στοιχεῖα ἔλεγον ὅτι
τὸ μὲν βουλευτικόν πλῆθος ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ λογιστικόν
τῆς ψυχῆς πρέπει νὰ ἄρχῃ ὡς ἄριστον, τὸ δὲ βάνανυσον ἀν-

¹) Ἴδε ἀνωτ. Κεφ. Σύμπτωσις ἀρετῆς καὶ ἀγωγῆς, σελ. 77.

²) Γενικαὶ ἀρχαὶ ἀρετῆς.

τιστοιχοῦν πρὸς τὸ ἐπιθυμητικὸν πρέπει νὰ ἄρχεται ὑπὸ τοῦ βουλευτικοῦ, τὸ δὲ θυμοειδὲς ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ ἐπίκουρον νὰ ἄρχεται μὲν ὑπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ὡς κατώτερόν του νὰ ἄρχῃ δὲ τοῦ βαναύσου ὡς ἀνώτερον τούτου· καὶ ὅταν τοῦτο συμβαίῃ ἢ ψυχὴ καὶ τὸ ἀντίτυπον ταύτης, ἢ Πολιτεία θὰ εἶναι σπουδαία, θὰ ζῆ κατ' ἀρετὴν.

Εἶδομεν ὅτι καὶ ὁ Πλάτων, ἀκολουθῶν προκειμένου περὶ ψυχῆς τοὺς Πυθαγορείους, ἀναλυτικώτερον καὶ συστηματικώτερον, ὁμιλῶν λέγει «μανθάνομεν δι' ἄλλου τινὸς στοιχείου ἀπὸ ὅσα ἐντὸς μας ἔχομεν, ὀρμῶμεν δι' ἄλλου καὶ ἐπιθυμοῦμεν διὰ τρίτου.»¹⁾ Διαιρῶν δὲ τὰ μέρη τῆς ψυχῆς, ὡς ἐλέχθη παραδέχεται πρῶτον τὸ λογιστικὸν ὡς κυρίαρχον τῶν ὀρμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, δεῦτερον τὸ θυμοειδὲς ἐκπροσωποῦν τὰς ἐν ἡμῖν ζωτικὰς δυνάμεις συγγενὲς πρὸς τὸ λογιστικόν, ἐπικουροῦν τοῦτο εἰς τὸ ἔργον του· καὶ τρίτον τὸ ἐπιθυμητικόν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς σωματικὰς καὶ ὑλικὰς ἐπιθυμίας.

«Ἐξυπακούεται λοιπὸν διατὶ εἰς τὸ λογιστικὸν ἢ σοφὸν πρέπει νὰ ἄρχῃ καὶ νὰ ἔχῃ ὅλην τὴν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν, εἰς μὲν τὸ θυμοειδὲς καὶ ἐπίκουρον ὡς συγγενὲς τοῦ λογιστικοῦ νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸ πρῶτον ὡς ἀνώτερον πνευματικῶς, νὰ δεσπόζῃ δὲ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ὡς ἀνώτερον αὐτοῦ. Τὰ δύο πρῶτα στοιχεῖα τῆς ψυχῆς θὰ ἠδύναντο συνεργαζόμενα νὰ μεριμνήσουν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μὲν λογιστικὸν βουλευόμενον, τὸ δὲ θυμοειδὲς ὑπερμαχοῦν καὶ ἐπόμενον πρὸς τὸν Νεῦν καὶ μὲ θάρρος ἐπιτελοῦν τὰ βουλευόμενα.»²⁾ Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς τὰ ἀνωτέρω βλέπομεν καθ' ὅλοκληρίαν ψυχολογικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν σύγχρονον γλῶσσαν τῆς ἐπιστήμης ἀποτελοῦν ἐν ταῖς γενικαῖς γραμμαῖς α) τὸ Γνωστικὸν β) τὸ Συναισθηματικὸν καὶ γ) τὸ Βουλευτικὸν μέρος τοῦ ἐνιαίου καὶ ἀδιασπάστου [ψυχικοῦ] μας βίου, ὅστις εἰς πᾶσαν ψυχικὴν μας ἐκδήλωσιν παρουσιάζεται ὡς εἷς καὶ ἀδιαίρετος σκεπτόμενος, συναισθανόμενος καὶ βουλόμενος ὀργανισμός.³⁾ Διὰ νὰ μὴ μακρηγορῶμεν, λέγομεν ὅτι τὴν σημασίαν ταύτην ἔχουν τὰ ἐν συνεχείᾳ περὶ πείνης καὶ δίψης, περὶ «ἐφίεσθαι καὶ ἐκλογισμοῦ ἀποτρέπεσθαι κλπ.» ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν ἐκτάσει λεγόμενα.⁴⁾ Κατὰ τὸν Πλάτωνα ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη βᾶσις τῆς δικαιοσύνης ἐν τῷ ψυχικῷ κόσμῳ εἶναι ὁ μὲν Νοῦς νὰ ἄρχῃ διότι κατὰ τοὺς Πυθαγορείους καὶ κατ' αὐτὸν τὸ ἄρχεῖν φύσει ἀνήκει εἰς τὴν φρόνησιν, ἥτις εἶναι ἰδιότης ἀρετῆ τοῦ Πνεύματος.

¹⁾ Πολιτ. 437 α.

²⁾ Αὐτόθι 441 441.

³⁾ E Rabier Lecons de philosophie 939 1102 Paris 1903.

⁴⁾ Πλάτ. Πολ. 432-441.

Διερχόμενοι τὴν Πολιτείαν παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Πλάτων θεωρεῖ μετὰ τῶν Πυθαγορείων «τὸ Κράτος ὡς μέσον ἐξηγήσεως τῆς φύσεως, τῆς λειτουργίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν ψυχὴν.»¹ Κράτος καὶ ψυχὴ λαμβάνονται ὡς σύνολα. Γίνεται προσπάθεια νὰ διακριθῇ ἡ φύσις, ὁ χαρακτήρ ἑκατέρου, ἐνῶ γίνεται ἡ κατάταξις καὶ ἡ ἀντιστοιχία τῶν στοιχείων τούτων ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ.² Καὶ εὐρίσκεται μία καὶ ἐνιαία φύσις δικαιοσύνης εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ὀργανισμοὺς μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αὕτη παρουσιάζεται ἀμυδρὰ ἀπλῶς σκιαγραφία ἐν τῇ Πολιτείᾳ, τῆς θείας ψυχικῆς δικαιοσύνης. Πείθεται ἐπίσης τις ὅτι ἡ ὅλη ἀγωγή καὶ παιδεία παρὰ Πλάτωνι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀπόπειρα ἐπαναγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν θείαν ὁδὸν ἐξ ἧς ἀπεμακρύνθη.

Καὶ ἐνῶ παρὰ Πυθαγορείοις τὸ Κράτος φαίνεται ὡς τὸ ἀντίτυπον καὶ πρωτότυπον τῆς ψυχῆς, ἀντιθέτως παρὰ Πλάτωνι ψυχὴ καὶ Κράτος εἶναι τελείως ὅμοια, τοῦ Κράτους ὄντος ὅχι ἀντιγράφου τῆς ψυχῆς, ἐφ' ὅσον τὰ στοιχεῖα ταύτης ἀνευρίσκονται εἰς τὸ Κράτος. Οἱ ὄροι καὶ τὸ διαιτολόγιον τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ Κράτους εἴτε ἐν ὑγείᾳ εἴτε ἐν ἐκφυλισμῷ εἶναι οἱ αὐτοί. Ἀμφοτέροι οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι ὑπόκεινται εἰς τοὺς αὐτοὺς κανόνας καὶ περιορισμούς. Ζοῦν, ἀναπνέουν, ζωογονοῦνται διὰ τῶν αὐτῶν μέσων καὶ παιδαγωγούντων στοιχείων.

Εἰς τὴν Πολιτείαν ζητεῖται ἡ «ἰδιοπραγία» ὡς ἡ ἐκδήλωσις τῆς δικαιοσύνης, ἀπὸ τὴν ψυχὴν ὁμοίως ἀξιοῦται ἡ ἀποφυγὴ πάσης ἀλλοτριπραγίας. Ἐζητεῖτο νὰ διαγνωσθῇ εἰς ἀμφοτέρας ἡ νοσογόνος ἐστία, ἐνῶ ἐδίδοντο αἱ καλύτεραι συνταγαὶ καὶ τὰ μᾶλλον ἀποτελεσματικὰ φάρμακα διὰ τὴν πάσχουσαν ψυχὴν ἢ ἀνθρωπότητα. Εἰς τὴν Πλατωνικὴν Πολιτείαν ἐδίδοντο ἄφθονα τὰ παιδαγωγικὰ μέσα καὶ σωτήρια διὰ τὴν κοινωνίαν φάρμακα. Καὶ ὅμως ἡ ἀνθρωπότης ἔπασχε διότι δὲν ἦτο δικαία, διότι δὲν ἐγνώριζε τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων θὰ καθίστατο τοιαύτη.

Εἶπομεν ὅτι ὁ Πλάτων ἐθεώρει τὴν Πολιτείαν ἀντίγραφον τῆς ψυχῆς,³ διὰ τοῦτο προκειμένου περὶ συστάσεως Πολιτείας ἔλεγεν: «... Τὰ εἶδη ἐπομένως τῆς ψυχῆς μὲ δυσκολίαν ἔχομεν παραδεχθῆναι καὶ καθορίσει ὅτι δηλαδὴ τὰ αὐτὰ καὶ ἴσα τὸν ἀριθμὸν στοιχεῖα ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ἑκάστου καὶ εἰς τὴν πόλιν».⁴ Καὶ ὅπως «τὴν πόλιν ἀποτελοῦν τρία γένη, τρεῖς τάξεις πολιτῶν: τὸ χρηματιστικόν, τὸ ἐργαζόμενον-πλῆθος' τὸ ἐπικουρικόν τὸ ἔχον ἀναλάβει τὴν προστασίαν τῆς

1) g. gaeger Paid. τόμ. II 207. Loedon Oxford 1945.

2) Πλάτ. Πολιτ. 441.

3) » » 435.

4) » » 441 c.

Χώρας καὶ τὸ βουλευτικόν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ λογιστικόν τῆς ψυχῆς κατ' ἀντιγραφὴν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ γενῶν, ὅπως ἡ θεραπεία καὶ ἡ ἐξυγίανσις τῆς ψυχῆς¹ συνίσταται εἰς τὴν ἐκ τῆς γνώσεως ἰδιοπραγίαν οὕτω καὶ ἡ θεραπεία τῆς πόλεως βασίζεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν δεδομένων διὰ νὰ ἔχη πλήρη υἰεῖαν καὶ εὐεξίαν διὰ νὰ παρουσιάσῃ αὕτη δικαία.» Ἐπειδὴ δὲ παρὰ Πλάτωνι ἡ σοφία, ἡ ἀνδρεία, ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι πολιτικαὶ ἀρεταί,² ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν πολιτικὴν εὐεξίαν διὰ τοῦτο ἡ δικαιοσύνη θὰ ἐξεταστῇ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς μορφῆς κατ' ἀρχάς καὶ κατόπιν ἀπὸ τῆς μονομεροῦς, τῆς ἀτομικιστικῆς αὐτῆς ἐνεργείας.

53 Φύσις δικαίου παρὰ Πλάτωνι.

Θεμιτὸν δίκαιον καὶ φύσις αὐτοῦ.

Ὡς εἶδομεν εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ Πλάτωνος ἡ ἀντίληψις περὶ δικαιοσύνης ὑπερέβαινε ὅλους τοὺς ἀνθρωπίνους θεσμούς. Ὡπισθοδρόμει καὶ εἰσείρχετο καὶ ἀνεύρισκε τὰ στοιχεῖά της εἰς τὴν ψυχὴν. Πᾶν ὅ,τι ὁ Πλάτων ἀποκαλεῖ μὲ τὸ γενικὸν ὄνομα δικαιοσύνη πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐσωτάτης ἀνθρωπίνης φύσεως. Πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀλώβητον ἀπὸ πᾶσαν κακίαν ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἠθική.

Εἶδομεν ὅτι καὶ ὁ Πλάτων, ἀκολουθῶν τὴν παράδοσιν παρεδέχετο μὲν τὴν δικαιοσύνην ὡς πολιτικὴν ἀρετὴν ἐνῶ παραλλήλως ἀπέσπασε καὶ κατέστησε ταύτην αὐθύπαρκτον καὶ ἀνεξάρτητον ἀτομικὴν ὄντοτητα, ἀξιώσας ἀπὸ τὸ ἄτομον νὰ γίνῃ φορεὺς διὰ τῆς γνώσεως τῆς δικαιοσύνης. Διὰ τοῦτο ἡ δικαιοσύνη παρὰ Πλάτωνι δὲν ἐσήμαινε ὡς παλαιότερον ἀπλὴν συμμόρφωσιν πρὸς τοὺς νόμους ἀλλὰ πειθαρχίαν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὸν ἐντὸς μας δαίμονα, ὃν τόσον ἐλάτρευσαν οἱ Στωϊκοὶ καὶ τοῦ ὁποίου τὰς ἀξιώσεις ἐπεχείρησεν ἡ ἀνθρωπότης ὡς φωνὴν συνειδήσεως νὰ ἐφαρμόσῃ, διὰ τῆς ἐκάστοτε κρατούσης τάξεως ὑπὸ μορφὴν δικαίου ἢ νόμου. Εἰς τὸν Γοργίαν ὁ Πλάτων εἶχε περιγράψει τὴν μάχην μεταξὺ δυνάμεως καὶ πνεύματος, ἣτις διεξάγεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ὡς τὸ μοναδικὸν πνευματικὸν πρόβλημα τοῦ τετάρτου π.Χ. αἰῶνος. Δικαιολογούμεθα νὰ περιμένωμεν ὅτι ὁ Πλάτων διὰ τοῦ Σωκράτους θὰ θελήσῃ εἰς τὴν Πολιτείαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ ἴδιον πρόβλημα ὅταν ἐκκινεῖ διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἰδίαν του πολιτικὴν τέχνην ἢ τὸ ἐκπληκτικὸν κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν του σύ-

¹) Πλάτ. Πολιτ. 441 α.

²) » » 427 d - 429.

³) *gæh*, *Ræbeia* II 145 *oxsord* 1945 ψευδ. Πλουτ. *Περὶ Μουσ.* c. 36, Ἀθῆν. 636 e.

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006